

אסטרטגיות מוצלחות למאבק באנטישמיות

05.02.2024 | written by להב הרקוב

עיקרי הדברים

- ההגדרה של IHRA (הברית הבין לאומית לשימור זכר השואה), כולל הדוגמאות הנלוות להגדרה, היא אחד הכלים היעילים ביותר למאבק באנטישמיות, ויש לעודד את אימוצה על ידי גורמים וישויות מגוונים.
- על ארגונים לשקול שימוש באמצעים משפטיים כדי להבטיח אי-אפליה של יהודים, תוך שמירה על רגישות כלפי חופש הביטוי.
- דברי שטנה באינטרנט נגד יהודים ונגד ישראל קשורים קשר הדוק עם תקריות אנטישמיות בעולם האמיתי. יש לעודד חברות מדיה חברתית להכשיר מתווכי תוכן (moderators) לזהות ולטפל באנטישמיות, ולהתנהל בשקיפות לגבי אופן יישום המדיניות שלהן למניעת דברי שטנה.
- מינוי שליח מיוחד במשרה מלאה בדרג שגריר יסייע לישראל במאבק העולמי באנטישמיות.

הקדמה

בעשור האחרון האנטישמיות במערב נמצאת במגמת עלייה, ומאז ה-7 באוקטובר התפרצו בעוצמה תקריות אנטישמיות לצד ביטויי שנאת יהודים ברשתות החברתיות. ישנן כמה אסטרטגיות שממשלות וארגונים התומכים בישראל יכולים לאמץ כמענה, המגובות בנתונים ובהצלחות קודמות. אלה כוללים את קידום האימוץ של הגדרת העבודה לאנטישמיות של הברית הבין לאומית לשימור זכר השואה (IHRA), שימוש באפיקים וכלים משפטיים נגד מוסדות המפלים יהודים, הפעלת לחץ על חברות מדיה חברתית ליישם ביעילות מדיניות נגד שנאה, ומינוי שליח במשרה מלאה למאבק באנטישמיות. המערכה של יהדות בריטניה נגד מנהיג הלייבור האנטישמי ג'רמי קורבין היא דוגמה טובה לאופן שבו קהילה יכולה להילחם בהצלחה באנטישמיות.

הברית הבין לאומית לשימור זכר השואה (International Holocaust Remembrance Alliance - IHRA)

- הגדרת העבודה לאנטישמיות של ארגון IHRA היא כלי חיוני למאבק באנטישמיות. יש לעודד מוסדות מכל הסוגים ממשלות, מוסדות חינוך, ארגונים לא-ממשלתיים, תאגידים וכו' לאמץ אותה, כולל את הדוגמאות שמופיעות בה.

הגדרת העבודה לאנטישמיות של הברית הבין לאומית לשימור זכר השואה היא אחד הכלים

היעילים ביותר למאבק באנטישמיות ² דבר שמשרד החוץ כבר מכיר בו. אי אפשר להילחם במה שאי אפשר להגדיר.

חשוב לעודד מוסדות מכל הסוגים, מממשלות דרך אוניברסיטאות ועד ארגונים לא-ממשלתיים, ואפילו תאגידים, לאמץ את ההגדרה ולהשתמש בפרמטרים שלה כחלק מהמאמץ להיאבק בפשעי שנאה ואפליה על רקע אנטישמי. ראוי לציין שלא מדובר בהכרח בהעברת חוקים חדשים נגד פשעי שנאה, דברי שטנה או מעשי אפליה, אלא בעידוד הרשויות לעשות שימוש בהגדרה של IHRA בבואן לקבוע אם פשעים הם אנטישמיים או לא.

ישנן הגדרות אחרות לאנטישמיות, אולם הן מבקשות להחליש את הקשר בין אנטישמיות לאנטי-ציונות. יש לציין כי ההגדרה של IHRA מכונה "תקן הזהב", ואומצה על ידי 45 ממשלות ולמעלה מ-1,200 גופים ברחבי העולם. בינואר 2024 היא אומצה על ידי מדינת ג'ורג'יה, שהפכה בכך למדינה ה-35 בארה"ב שעושה כן.

הגדרת העבודה של IHRA קובעת כי "אנטישמיות היא תפיסה מסוימת על אודות יהודים שיכולה לבוא לידי ביטוי כשנאה כלפי יהודים. ביטויים מילוליים ופיזיים של אנטישמיות מכוונים כלפי יחידים, יהודים או לא-יהודים, ו/או נגד רכושם, נגד מוסדות הקהילה היהודית ונגד מוסדות ואתרים דתיים".

הדוגמאות הנלוות להגדרה הן חלק בלתי נפרד ממנה, משום שהן ממחישות את יישום האנטישמיות בחיים האמיתיים, כולל העובדה שפעולות ואמירות נגד ישראל הן בדרך כלל שכבת הסוואה דקה בלבד לאנטישמיות. יש לעודד מוסדות שאימצו את הגדרת IHRA לכלול גם את הדוגמאות, מכיוון שללא הדוגמאות ההגדרה אינה ישימה דיה והיא חסרת תוכן. לכן חשוב שכל גוף יבין כי אימוץ ההגדרה פירושו אימוץ הדוגמאות.

הפן המשפטי

- על ארגונים לעשות שימוש בכלים משפטיים בעת אפליית יהודים, כמו השימוש בסעיף 6 של חוק זכויות האזרח האמריקני.

במרבית המדינות הדמוקרטיות יש חוקים נגד אנטישמיות, על צורותיה השונות, במקביל להגנות חזקות על חופש הביטוי, כפי שיש בארה"ב למשל. אומנם דברי שטנה מוגנים בחוקה האמריקנית, וחלק מהדיבורים האנטישמיים עשויים להיות מוגנים גם במדינות דמוקרטיות אחרות, אבל אם התקריות הללו מתרחשות בקמפוס או במקום העבודה, ואם הן נפוצות או חלק מדפוס של אפליה, או אם המוסד אינו נוקט אמצעים סבירים כדי למנוע או לעצור אותן ³ ייתכן בסיס לפעולה משפטית.

שניים מהארגונים המובילים בחזית זו הם "מרכז לואיס ברנדייס לזכויות אדם על פי החוק" (Louis D. Brandeis Center for Human Rights Under Law), ו"עורכי דין בבריטניה למען

ישראל" (UK Lawyers for Israel). משרד החינוך האמריקני החל לחקור אוניברסיטאות רבות בעקבות תלונות שהגיש מרכז ברנדייס על אפליה והטרדה של יהודים, בטענה להפרה של סעיף 6 של חוק זכויות האזרח. מרכז ברנדייס נלחם באנטישמיות בקמפוסים גם דרך בתי המשפט. ארגון עורכי הדין הבריטי UK Lawyers for Israel הביא לפתיחה בחקירות נגד מנהלים באוניברסיטאות ולחקירת אישים מסוימים, באשמת הפגנת תמיכה בלתי חוקית בארגוני טרור.

בכל הנוגע למאבק באנטישמיות [2] חופש הביטוי והחופש האקדמי הם נושאים רגישים. למרכז ברנדייס, המתמקד בעיקר באנטישמיות בקמפוסים, יש משאבים חשובים המסייעים לאזן בין הערכים הללו, ובכלל זה מדיניות אפקטיבית נגד אפליה ומסרים נגד אנטישמיות ממנהלים באוניברסיטאות מובילות בכל צפון אמריקה.

רשתות חברתיות

- על ממשלת ישראל להתריע בפני חברות המדיה החברתית על הנזק הממשי שנגרם מדברי שנאה נגד ישראל ויהודים במרחב המקוון.
- יש לעודד חברות מדיה חברתית לאמץ מדיניות נגד אנטישמיות, להכשיר מגשרים / מתווכי תוכן ליישום מדיניות זו, ולנהל את היישום בשקיפות.
- על ישראל להדגיש בפני סוכנויות זרות של אכיפת חוק ומודיעין כיצד טרמינולוגיה של זכויות אדם וצדק חברתי מנוצלת כדי להסוות אנטישמיות.

אנטישמיות היא תופעה קבועה ברשתות החברתיות עוד מראשיתן, בזכות היכולת של המחזיקים בדעות, שבמערב ובוודאי בארה"ב מתנערים מהן, למצוא ולהדהד זה את זה. ארגון Boundless Israel, שעושה שימוש בנתונים ובעובדות כדי לפתח גישות טובות יותר למאבק באנטישמיות, ערך מחקר מקיף במיוחד על רשתות חברתיות, ומצא שיש מתאם בין ריבוי השימוש במונחים כמו "אפרטהייד" ו"קולוניאליזם" בשיח על ישראל ברשתות החברתיות לבין עלייה בתקריות של אנטישמיות בעולם האמיתי.

אחד הממצאים החשובים ביותר של ארגון Boundless היה ש"המסרים הפרו-ישראליים נשארים תקועים בתיבת תהודה". במילים אחרות, מסרים שמתפרסמים ברשתות החברתיות במטרה להתמודד עם אנטישמיות אינם מגיעים לקהל היעד שלהם. אפילו המסרים המוצלחים ביותר אינם מצליחים לרוב לפרוץ את חומות השנאה נגד יהודים וישראל בטוויטר, טיקטוק, אינסטגרם, פייסבוק ודומיהם. יש להמשיך עם הפצת המסרים החיוביים, אבל אין להפריז בהשפעתם.

המחקר מצביע על פעולות אחדות שממשלת ישראל יכולה לקדם. ראשית, יש להעלות את המודעות לפגיעה במיעוטים ובקבוצות פגיעות אחרות, באמצעות מסרים למחנכים, קובעי מדיניות, גורמי אכיפת החוק והקהילה העסקית/טכנולוגית, ולהדגיש את העובדה שיהודים הם חלק מקבוצת מיעוט ולא חלק מהרוב הלבן, בניגוד למה שבחוגים מסוימים במערב סבורים. חשוב גם להדגיש בשיחות הללו כיצד שנאה במרחב המקוון הופכת לפשעים ממשיים נגד קהילות

מיעוט. מסר חשוב נוסף הוא כי פגיעה בקהילות אלו חותרת תחת הערכים האמריקניים והמערביים.

סוכנויות אכיפת חוק ומודיעין עלולות להיות פחות מודעות לאנטישמיות שמגיעה מהשמאל. במסגרת השיח בין ישראלים לעמיתיהם הזרים בסוכנויות אלה כחלק מהמאבק באנטישמיות, חשוב להדגיש כיצד האנטישמיות יכולה להיות מוסווית בשפה של זכויות אדם, צדק חברתי, או כל שיח פוליטי לגיטימי אחר. יש לעודד אותם לקיים הדרכות בנושא.

הפעילות שעודדה חברות מדיה חברתית להילחם בגילויי שנאת יהודים בפלטפורמות שלהן רשמה הצלחות, ועל הממשלה להמשיך במאמציה. חלק גדול נעשה על ידי משרד המשפטים בארץ, ויכול להיעשות גם באמצעות נציגויות ישראליות בחו"ל. עם זאת, יש להבין כי לאסטרטגיה כזו יש מגבלות, מכיוון שהמודלים העסקיים של חברות המדיה החברתית הם מבוססי מעורבות, ונוטים לעודד פוסטים שמעוררים תגובה רגשית מוגברת, כמו כעס ופחד. בנוסף, טיק טוק נשלטת על ידי הממשלה הסינית, שלמרות השליטה הנוקשה שלה בחופש התקשורת אפשרה לאנטישמיות להתפשט בסין ולהתחזק דרך פלטפורמת שיתוף הסרטונים.

כוח המשימה הבין-פרלמנטרי למאבק באנטישמיות מקוונת, הכולל מחוקקים מישראל, ארה"ב, קנדה, בריטניה ועוד, הציע לענקיות המדיה החברתית את הצעות המדיניות הבאות, שגם נציגים רשמיים מטעם מדינת ישראל יכולים להציע: פלטפורמות טכנולוגיה צריכות להגדיר מדיניות מדויקת ועקבית להסרת תוכן ומשתמשים אנטישמיים, ולהיות שקופות לגבי האופן שבו הן מיישמות את המדיניות, ובכלל זה הורדת דירוג הפוסטים; אנטישמיות צריכה להיות קטגוריה נפרדת בדו"חות השקיפות של חברות המדיה החברתית, עם דיווח על היקף התוכן האנטישמי; כמו כן על החברות לקיים הדרכות למתווכי התוכן של הפלטפורמות, המלמדות לזהות אנטישמיות.

CyberWell, עמותה שמטרתה להיאבק באנטישמיות מקוונת, ממליצה על חקיקה שתחייב פלטפורמות לחשוף תוכן אנטישמי בפני רגולטורים ולהנגיש אותו לחוקרים ולארגונים לא-ממשלתיים; לחשוף את שיעור המעורבות (engagement) בתוכן שנאה מדווח שלא הוסר; לאפשר ביקורת חיצונית שתודא כי אתרים ברשתות החברתיות אינם מרוויחים מפרסומות בעקבות תוכן שנאה; ולטפל באנטישמיות גם בשפות שאינן אנגלית, בדגש על ערבית.

ארגון Boundless ממליץ לפעול לכך שעסקים יירתעו מפרסום בפלטפורמות שאינן נוקטות פעולות להסרת תוכן שנאה, על מנת לתמרץ את חברות המדיה החברתית לאכוף את המדיניות שלהן לגבי תוכן אנטישמי וכל תוכן שנאה אחר. גישה זו נחלה הצלחה מסוימת בעבר.

גיוון, שוויון והכללה (DEI/גיש"ה)

▪ האידאולוגיה שמאחורי תפיסת ה"גיוון, שוויון והכללה" (DEI) היא אנטישמית באופן

שיטתי, ועל ארגונים יהודיים ופרו-ישראלים לסרב לעבוד בתוך מסגרות אלה.

ריבוי המחלקות לגיוון, שוויון והכללה בקמפוסים של אוניברסיטאות, בתאגידים ובמקומות נוספים, והפופולריות של האידאולוגיה, הם אחת הסיבות לעלייה בגילויי האנטישמיות לאחרונה, ולתפיסת היהודים כמדכאים וישראל כישות קולוניאלית. ארגונים יהודיים ותיקים ניסו במהלך השנים לשלב את הקהילה היהודית במסגרות DEI, אך ללא הצלחה רבה. בשנים האחרונות, ובייחוד מאז ה-7 באוקטובר, עלתה המודעות לאנטישמיות המוטמעת ב-DEI. אומנם מוקדם מדי לדעת מהו הכלי היעיל למאבק ב-DEI, אך אחת האפשרויות היא הליכים משפטיים נגד מדיניות או פעולות של אפליה בקמפוסים (למשל נגד מרצים במכללות שמפלים ישראלים במהלך השיעורים שלהם). גורמים יהודיים ופרו-ישראלים צריכים לסרב לעבוד במסגרות התומכות ב-DEI.

בנוסף, תורמים החלו לעצור כספים לאוניברסיטאות שאינן מונעות אנטישמיות בקמפוסים שלהן. אומנם קיימת סכנה שאם תורמים אלה יוחלפו במממנים אנטי-ישראלים כמו קטאר המצב בקמפוסים עוד יתדרדר. חשיפת הגורמים הזרים ובעלי המניעים הנסתרים שמזרימים כספים לקמפוסים אמריקניים ומערביים יכולה לסייע בהתמודדות עם סכנה זו.

המאבק ב-DEI הפך למטרה מרכזית של הימין השמרני, בעיקר בארה"ב אך גם במדינות מערביות אחרות (אם כי פחות). אולם חשוב לדאוג שסוגיית המאבק באנטישמיות תישאר על-מפלגתית, שכן יש אנטישמים בימין ובשמאל. לשם כך יש להבליט מסרים שונים בזמנים שונים, ולעיתים אף במקביל. המסר צריך להיות שאנשים הגונים מכל הקשת הפוליטית אמורים לשלב ידיים במאבק באנטישמיות, זאת בניגוד למשל לתפיסה שהאנטישמיות היא חלק מהמאבק של הרפובליקנים נגד אידאולוגיית ה"Woke" בשמאל.

שליח מיוחד למאבק באנטישמיות

▪ מינוי שליח מיוחד למאבק באנטישמיות במשרה מלאה ובדרג של שגריר הוא הדרך הנכונה והמועילה עבור ממשלת ישראל ליישום המדיניות שלה בתחום המאבק באנטישמיות. השליח או השליחה צריכים להיות בעלי רקע מתאים, בדומה לעמיתיהם בארה"ב, באיחוד האירופי ובשאר המדינות.

הגישה של ישראל למאבק באנטישמיות אינה מאורגנת דיה, בין היתר בשל העובדה שיש יחידות שונות בכמה משרדי ממשלה המופקדות על הנושא. באופן אידיאלי, היה רצוי שמשרד החוץ יעבוד ביחד עם משרד התפוצות לתיאום מסרים ולמינוף משאבים, כחלק מההתמודדות עם מה שהוא אתגר עולמי.

הערוץ המתאים לקידום ויישום המלצות המדיניות הממשלתיות הוא שליח מיוחד למאבק באנטישמיות, אם כי רצוי ששר החוץ עצמו ישים את מלוא כובד משקלו מאחורי מאמצי השליח.

תפקיד השליח המיוחד במשרד החוץ צריך להיות משודרג כך שיוכל להתמקד במאבק באנטישמיות במשרה מלאה, וייהנה מצוות תומך. אין סיבה שישראל תשתרך מאחורי ארה"ב, האיחוד האירופי ומדינות אחרות כשמדובר בתפקיד זה, לכן גם כאן עליו להיות שווה ערך לשגריר. התפקיד צריך להינתן לאדם בעל רקע רלוונטי, כגון ניסיון במשפט בין לאומי או באקדמיה, או לדיפלומט מנוסה ובקי בנושאים הרלוונטיים.

אין זה תפקיד לידוען או ידוענית, שכן לא מדובר בהופעות בתקשורת או ברשת, אלא במאמץ לקדם מדיניות נגד אנטישמיות, שיתנהל מול גופים ממשלתיים, תאגידיים, ארגוני חברה אזרחית וגופים אחרים.

לקחים מהמקרה של ג'רמי קורבין

▪ המאבק נגד מנהיג מפלגת הלייבור לשעבר בבריטניה, ג'רמי קורבין, מהווה מקרה בוחן שניתן ללמוד ממנו כי קהילה יהודית מאוחדת משיגה יותר במאבק באנטישמיות, וכי מומלץ להשתמש במגוון אסטרטגיות במקביל.

אחת ההצלחות הגדולות ביותר שרשמה קהילה יהודית בתפוצות במאבק באתגר אנטישמי ברור ונוכח הייתה ההצלחה של הקהילה היהודית בבריטניה במאבקה נגד מנהיג מפלגת הלייבור לשעבר, ג'רמי קורבין.

קורבין, שהגיע מהאגף השמאלי הקיצוני של המפלגה, ניצל שינוי בתקנון המפלגה כדי לטפס להנהגתה, וניהל קמפיין של מנהיג סוציאליסטי פופוליסט. אלא שהוא גם הניח זר על קברי המחבלים שרצחו ספורטאים ישראלים במינכן, והשמיע הערות אנטישמיות כשהוא מקפיד לומר "ציונים" או "ישראל" במקום יהודים, כולל תמיכה פומבית באנטישמים.

קהילה היהודית בבריטניה התאחדה נגד קורבין באופן שלא נראה כמותו. ממחוקקים יהודים במפלגת הלייבור, דרך ארגונים קהילתיים ועד לאנשי תקשורת בולטים [2] קשת רחבה של גורמים חברו יחדיו למשימה לחשוף ולהבליט את האנטישמיות של קורבין. פוליטיקאים התפטרו, פעילים ומנהיגי קהילה כתבו בעיתונים ודיברו בתקשורת, ותלונות רשמיות הוגשו בתוך המפלגה ולארגוני פיקוח (watchdogs) ממשלתיים על זכויות אדם. נעשה שימוש גם בחלק מהאסטרטגיות שהוזכרו כאן, ובכלל זה האמצעים המשפטיים, והפעלת לחץ להכליל את הדוגמאות של הגדרת IHRA בהנחיות הלייבור בנושא אנטישמיות. נראה היה שהקהילה ניסתה כל כיוון פעולה אפשרי מול קורבין, ומיצתה את כל המהלכים.

המסרים של הקהילה היהודית הצליחו לחלחל לרוב הלא-יהודי בבריטניה, וידוענים החלו לנהל קמפיין נגד קורבין. אף על פי שאנטישמיות לא הייתה הסיבה היחידה, בבחירות 2019 השיג הלייבור תוצאות גרועות ודרכו של קורבין לרשות הממשלה נחסמה.

שני לקחים מרכזיים ניתן להפיק משערוריית האנטישמיות של הלייבור. הראשון הוא שקהילות

יהודיות בתפוצות יעילות יותר במאבק באנטישמיות כשהן מצליחות לשלב כוחות, ולהביא את כל הארגונים המובילים שלהן, ביחד עם דמויות מפורסמות וגורמים נוספים, להתאחד מאחורי מטרה אחת.

הלקח השני הוא שאין אסטרטגיה אחת נכונה במלחמה בתופעות או באישים אנטישמיים. במקום זאת, הניסיון ליישם שורה של אסטרטגיות וטקטיקות במקביל ובערוצים שונים עשוי בסופו של דבר להתגלות כגישה היעילה ביותר.